

АХБОРОТ МАЙДОНИДАГИ ГЛОБАЛЛАШУВ

*Ҳарбий психология кафедраси катта
ўқитувчиси подполковник Б.В.Хасонбоев*

Мақолада бугунги кунда ахборотлашган жамиятга ўтиш босқичида ҳар бир инсонда муайян даражада ахборот маданиятини шакллантириш, бунда замонавий воситалар ва технологиялардан мақсадли фойдаланиш, ахборот маданияти – ахборот билан мақсадли ишлай билиш, уни топиш, қайта ишлаш ва тақатиш мақсадида компьютер технологияларидан, замонавий техник воситалардан фойдалана билиш каби мулоҳазалар юритилган

Калит сўзлар: *информацион хуруж, глобаллашув, глобаллашув жараёни, мустамлакачилик сиёсати, тарғибот, таъвиқот, мафкура, ахборот маданияти.*

Бугунги кунда ноанъанавий таҳдидлар халқаро можароларнинг қиёфасини бутунлай ўзгартирмоқда ва информацион-психологик хуружлар сезиларли хавф-хатар туғдирмоқда. Улар армиямизнинг негизига путур етказиш, аввало, унинг маънавий-ахлоқий асосларига таъсир ўтказишга уриниш ва шунингдек, замонавий интернет технологияларидан фойдаланиш орқали бизнинг бунёдкорлик руҳидаги бой маданиятимиз, маънавий қадрият ва анъаналаримизга мутлақо зид бўлган бузғунчи ғоя ва тушунчаларни ёшларимизнинг онги тафаккурига сингдиришга қаратилгани билан айниқса хатарлидир. Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти, И.А. Каримов

Бугун халқаро террорчи гуруҳлар ва бузғунчи кучлар ўз фаолиятида ахборот технологиялардан ёшларни ўзига бўйсундириш ва зўровонлик ғоясини тарқатишдек ёвуз мақсадларда фойдаланмоқда.

Шу боисдан ШХТ Минтақавий аксилтеррор тузилмасининг таъсис хужатларига ўзгартиришлар киритиш ва тузилмага глобал ахборот маконида юзага келаётган хавф – хатарларни мониторинг қилиш ва уларга қарши туриш тизимини йўлга қўйиш бўйича ваколатлар беришни таклиф қилди Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев[7].

Глобаллашув майдонида инсон онгини эгаллаш учун жанг қилаётган бузғунчи ғоялар қаторига диний –экстремизм, терроризм, “оммавий маданият” ва ахборот хуружларини киритишимиз мумкин[2]. XIX асрнинг охири XX асрнинг бошларида дунё сиёсатчилари орасида “дунёни ким бошқаради?” деган саволга “Ким темир йўлга эгалик қилса, ўша” деган жавоб берилар эди. XXI асрга келиб бу саволга “Ким ахборотга эгалик қилса ўша” деб жавоб берсак муболаға бўлмайди.

Инсоният XXI асрга қадам қўйди. Бироқ янги даврнинг таҳдиди ва хавф – хатарлари билан лиммо – лим эканини кўриб, дунё хали ҳам ҳар жихатдан ўта мўрт эканига иқдор бўламиз. Дарҳақиқат, XXI асрда дунё хавфсизроқ бўлиб қолмоқда. Қашшоқлик, экологик муаммолар, ресурс тақсиллиги, оммавий касалликлар, диний ақидапарастлик ва терроризм XX асрдан XXI асрга мерос бўлиб ўтди.

Устига устак, айрим тажовузкор кучларнинг уринишлари натижаси ўлароқ, хавф – хатарлар рўйхати, янгилари ҳисобига янада кенгайди. Демографик инқироз, маънавий қашшоқлашув, ахборот урушлари, ғарбона турмуш тарзини тикиштириш каби хавф – хатарлар шундоқ ҳам безовта дунёнинг ташвишларини кўпайтирди[3].

Хавф – хатарларга жиддий разм соладиган бўлсак, мустамлакачилик сиёсати, бировларни қарам қилиш сиёсати янги асрда йўқолмаганини, балки ўзининг шакли тамойилини ўзгартирганини тушуниб етамиз[5]. Чиндан ҳам, “Миллий истиклол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар” рисоласида таъкидлаганидек, “миллат бор экан, миллий давлат бор экан унинг мустақиллиги ва эркинлигига, анъана ва урф – одатларига таҳдид соладиган, уни ўз таъсирига олиш, унинг устидан ҳукмронлик қилиш, унинг бойликларидан ўз манфаати йўлида фойдаланишга қаратилган интилиш ва ҳаракатлар доимий хавф сифатида сақланиб қолиши муқаррар”.

Агарки башарият тарихини, унинг тафаккур ривожини таркибий равишда кўздан кечирадиган бўлсак, ҳаётда инсонни камолотга, юксак марраларга чорлайдиган эзгу ғоя, таълимотлар билан ёвуз ва зарарли ғоялар ўртасида азалдан кураш мавжуд бўлиб келганини ва бу кураш бугун ҳам давом этаётганини кўрамиз,– деб таъкидлаган эди Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти, И.А. Каримов. Бугунги кунда глобаллашув шароитида замонавий ахборот майдонидаги ҳаракатлар шу қадар тигиз, шу қадар тезкорки, энди илгаригидек, ҳа, бу воқеа биздан жуда олисда юз берибди, унинг бизга алоқаси йўқ, деб бепарво қараб бўлмайди. Ана шундай кайфиятга берилган халқ ёки миллат тараққиётдан юз йиллар орқада қолиб кетиши ҳеч гап эмас” [3].

Бугунги кунда глобаллашув жараёни ахборот майдонида ҳам яққол намоён бўлмоқда. Яъни, ахборотлаштириш глобаллашув жараёнлари билан узвий боғлиқ ҳолда кечмоқда. Бугунги дунёда мислсиз илмий кашфиётлар, улкан техникавий имкониятлар, универсал технологиялар, ахборот тарқатишнинг глобаллашиб, бутун курраи заминни қамраб олиш жараёни шиддат билан бормоқда. Масалан, интернет тизими орқали ахборот алмашув, бинобарин, ғоявий таъсир ўтказиш имкониятлари ҳам тоборо кенгаймоқда[6]. Аслида, ахборот соҳасидаги глобаллашув инсоният учун, дунёнинг барча ҳудудларидаги одамларнинг ўзаро мулоқати учун, илм – фан ва маданий бойликларни ўзлаштириш учун улкан имкониятлар яратадиган жараёндир.

Айтиш мумкинки, жамиятнинг глобал ахборотлашуви илмий – техник, иқтисодий ва социал тараққиётнинг ўзагини ташкил этади. “Ахборот асри” деб ном олган ХХІ асрда ахборот стратегик ресурс сифатида табиий бойликлар, энергия манбалари қаторидан жой олди. Бошқача айтганда, ахборот тарққиётнинг бош омилига айланган. Таассуфки, ахборотни тараққиёт кушандасига айлантираётган кучлар ҳам йўқ эмас. Ахборотлаштириш жараёнинг ижобий жихатлари билан бир қаторда ахборот соҳасидаги ютуқлардан ёмон ниятларда фойдаланиш хавфи ҳам туғилмоқда.

Яъни, кўпгина ҳолатларда ахборотда жаҳонда тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш, давлатларнинг суверен тенглиги тамойилларига амал қилиш,

низоларни тинч йўл билан ҳал этиш, кучдан фойдаланмаслик, ички ишларга аралашмаслик, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳурмат қилиш каби мақсадларга зид равишда фойдаланилмоқда

Маслан ахборот технологиялари хийла юксалган давлатларда ахборот соҳасидаги имкониятлардан сиёсий, ҳарбий, иқтисодий ахборот ва маданий тажовуз мақсадида фойдаланишга уринишлари ортмоқда. Охир – оқибатда ахборот ҳарбий снарядларга айланди. Оммавий ахборот воситалари эса тажовуз қуролига айлантирилмоқда.

Ахборот урушлари биз билган урушлардан қатор жиҳатлари билан ажралиб туради.

Биринчидан, ахборот урушлари анча камхарж, қўшин сақлашни, қурол – яроғ сотиб олишни талаб қилмайди. АҚШнинг собиқ Президенти Жими Картер “Тарғиботга сарфланган 1 доллар қуролланишга сарфланган 10 доллардан самаралироқ” деб бежиз таъкидламаган.

Иккинчидан, ахборот урушлари ҳеч қандай чегарани тан олмайди. Тўғридан - тўғри интернет, сунъий йўлдош орқали алоқа, оммавий ахборот воситалари ҳукумронлик қилаётган бугунги дунёда ахборотни божхона кўригидан ўтказиб, сарагини саракка, пучагини пучакка ажратишнинг иложи йўқ.

Бироқ энг ташвишлиси, бу урушда рақибни жисмонан йўқ қилиш эмас, уни ўзига маънан бўйсундириш мақсад қилинади. Ахборот урушида инсон онги, миллат руҳияти нишонга олинади. Бу урушда бинолар зарар қўрмаса-да, одамлар ўлдирилмаса-да, моддий бойликларга шикаст етмаса-да, унинг мафкуравий, маънавий, руҳий зарари беқиёсдир. Ахир, бузилган бинони қайта бунёд этиш, йўқотилган мол – мулк ўрнини қоплаш мумкин, бироқ шикаст еган миллат руҳини қайта тиклаш осонми? Мисол тариқасида бугунги кунда яқин шарқ минтақасида қонли тўқнашув ва низоларни кўз олдимизга келтиришимизнинг ўзи кифоя.

Энг ёмони шундаки, ахборот урушини бошлаганлар нафақат миллат турмуш тарзини, балки унинг оқ ва қора, савоб ва гуноҳ, рост ва ёлғон ҳақидаги тасаввурларини ўзгартиришга уринади.

Ахборот соҳасидаги глобаллашув жаҳонда етакчилик қилиш учун курашда ҳам намоён бўлмоқда. Чунки ахборот технологияларининг ривожланиш даражаси давлатнинг геосиёсий таъсирини белгиловчи омиллардан бирига айланмоқда. Бугунги воқелик бу ҳодисани ахборот урушлари, информацион фашизм деб номлаётган олимларнинг гапида жон борлигини кўрсатади[2]. Яъни, глобаллашув дунёни бирлаштира туриб, айти пайтда уни емиряпти, деган хавотирлар жиддий асосга эга.

Кўриниб турибдики, глобаллашув ҳозирча миллий давлатлар суверенитетининг заифлашуви ва емирилишига, уларнинг қарам бўлишига олиб келмоқда. Чунки мустамлакачиликни янгича шаклда тиклашга уринишлар айнан глобаллашув шиори остида амалга оширилмоқда. Бундай неоколониализмнинг ўзаро боғлиқ учта мақсади бор: дунё устидан гегемония, жаҳон ресурсларига эгалик қилиш ва жаҳон бозорларида ҳукумронлик ўрнатиш. Глобал неоколониализм қатор стратегик вазифаларни ҳам ўз ичига олади.

Шу ўринда хулоса қиладиган бўлсак, бугунги воқелик мустамлакачилик сиёсатига асос бўлган мафкуралар ҳали заво­л топмаганини кўрсатмоқда. Хуллас, айтиш мумкин­ки, инсоният жиддий танлов олдида турибди. Дастлабки пайтларда асосан ижобий жиҳатдан баҳоланган глобаллашув, вақт ўтгач, танқидга учрай бош­лади. Инсоният бу жараёни тўғри ўзанга бур­маса, охир – оқибат ўзи унинг қўлидаги ўйин­чокқа айланиб қолиши ҳеч гап эмас. Чунки кенг миқёс­ли интеграция ва глобаллашув жараё­нлари жаҳон тараққиётининг ҳозирги пайтда­ги муҳим хусусиятларидан. Шунинг учун Қурол­ли Кучлар сафида хизмат қилаётган ҳарбий хизматчиларни жағовар ҳаракатлар вақ­тида душманнинг салбий ахборот психологик ҳуруж­ларига қарши тура оладитган имунитетни шакил­лантириб боришимиз керак.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборотлаштириш тўғрисида”ги қонуни. Ахборот ва ахборотлаштиришга оид норматив – ҳуқуқий ҳужжатлар тўплами. Т.: “Адолат”, 2008. Б.50.
2. Ғуломов Ш. “Миллий матбуотимизда янги босқич” // Ўзб. Матбуоти, 2010.
3. “Ахборотлаштириш жамиятида ОАВ ўрни” // Моҳият, 2008 йил 26 сентябрь.
4. Очилдиев А. “Ахборот ва жамият тараққиёти” /ЎР Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академияси жорий архиви, 2006.
5. Ўсаров О. “Ахборотлашаётган жамият талаблари: қонун, ижро, масъулият”. Ўзбекистон матбуоти, 2008 йил. 3-сон. Б.7-9
6. Дўстмуҳаммад Х. “Глобаллашув даври ва ахборот макони”// Ўзбекистон матбуоти, 2007 йил. 3- сон. Б 12-14.
7. Қозоғистон пойтахти Остона шаҳрида бўлиб ўтган Шанхай ҳамкорлик ташкилоти Давлат раҳбарлари кенгашининг кенгайтирилган таркибдаги мажлисида сўзланган нутқи. 2017 йил 8-9 июл.